

Rabia Sena ESER¹, Yağmur İPEK²

¹Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, r.sena_ak@hotmail.com

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, yagmuripek82@gmail.com

Geliş Tarihi/Received
27.06.2024

Kabul Tarihi/Accepted
05.10..2024

Yayım Tarihi/Published
31.12.2024

Çoklu Zekâ Kuramı Bağlamında Türkçe Dersi Okuma Etkinliklerinin İncelenmesi

Öz

Bu çalışmanın amacı 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan okuma metinlerine bağlı etkinliklerin çoklu zekâ kuramına uygunluğuna bakıp en fazla ve en az yer verilen zekâ alanlarını tespit etmektir. Bu amacı gerçekleştirmek için nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırma materyali olarak 5. sınıf Türkçe ders kitabı (Koza Yayıncılık) seçilmiştir. İncelenen ders kitabında 24 okuma metni bulunmaktadır. Bu metinlere bağlı 218 etkinliğin incelenmesi sonucunda, en çok sözel zekâ alanının kullanıldığı belirlenmiştir. Sözel zekâdan sonra ise mantıksal, sosyal, görsel, bireysel, kinestetik ve doğacı zekâ alanları bu sırayı takip etmektedir. Bununla birlikte bazı etkinlikler birden fazla zekâ alanına ait özelliği içerisinde barındırmaktadır. Etkinliklerin 210 tanesi sözel, 111'i mantıksal, 50'si sosyal, 36'sı görsel, 15'i bireysel, 9'u kinestetik ve 4'ü doğacı zekâ türüne hitap etmektedir. Müzikal/ritmik zekâ alanına ise hiç yer verilmemiştir. Ders kitabındaki etkinliklerin geçmişte kullanılan ders kitaplarının önüne geçmediği sonucundan ve öğretim programında yer alan teknoloji kullanımı ile ilgili ifadelerden hareketle etkinliklerin oluşturulmasında yapay zekâ gibi araçlardan yararlanılabileceği önerilmiştir. Sunulan öneriler doğrultusunda müzikal ve görsel zekâ alanına ait etkinlik örnekleri geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çoklu zekâ kuramı, Türkçe dersi, okuma metinleri, etkinlik

Atıf: Eser, R. S., & İpek, Y. (2024). Çoklu zekâ kuramı bağlamında Türkçe dersi okuma etkinliklerinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 100-121. <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2025.228>

Analyzing Reading Activities in Turkish Course in the Context of Multiple Intelligences Theory

Abstract

The aim of this study is to examine the alignment of the activities related to the reading texts in the 5th-grade Turkish textbook to the theory of multiple intelligences and to identify which intelligence areas are most and least represented. To achieve this aim, document analysis, a qualitative research method, was used. The 5th-grade Turkish textbook (Koza Publishing) was selected as the research material. The textbook examined contains 24 reading texts intelligence domain was used the most in the activities. After verbal intelligence, logical, social, visual, individual, kinesthetic, and naturalistic intelligence areas were used respectively. However, some of the activities included features of more than one intelligence domain. 210 of the activities address verbal, 111 logical, 50 social, 36 visual, 15 individual, 9 kinesthetic, and 4 naturalist types of intelligence. No musical/rhythmic intelligence. Musical/rhythmic intelligence was not included at all. From the conclusion that the activities in the textbook do not surpass the textbooks used in the past and the statements about the use of technology in the curriculum, it was suggested that tools such as artificial intelligence could be used in creating activities. In line with the suggestions presented, examples of activities in the field of musical and visual intelligence were developed.

Keywords: Multiple intelligences theory, Turkish lesson, reading texts, activity

Citation: Eser, R. S., & İpek, Y. (2024). Investigation of reading activities in Turkish lesson in the context of multiple intelligence theory. *Dicle University Journal of Ziya Gokalp Education Faculty*, (46), 100-121. <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2025.228>

Extended Abstract

Introduction

The theory of multiple intelligences is a theory developed by Howard Gardner and his colleagues to reveal all areas of intelligence. Many studies have been conducted by different disciplines on the Theory of Multiple Intelligences in the past. Some of these studies are related to whether the Turkish textbook activities are prepared in accordance with the theory of multiple intelligences. Specifically, research on reading activities in Turkish textbooks has shown that the theory is not incorporated into these activities at the desired level. However, textbooks are used for a certain number of years and then replaced by different textbooks. For this reason, it was deemed important to evaluate the reading activities in the 5th Grade Turkish Textbook (Koza Publishing), which will be in use for 5 years starting from 2023-2024, in terms of its suitability to the Multiple Intelligences Theory. In addition, this study is considered valuable in terms of examining how findings from previous research—which revealed that reading activities are focused on specific areas of the Theory of Multiple Intelligences and do not address all intelligence areas—are reflected in the newly prepared textbook, and whether this book surpasses the previous ones.

Method

Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study. Descriptive analysis was used to analyze the data obtained through document analysis. This approach is used because descriptive analysis enables the interpretation of data according to predefined themes. In addition, there are four stages of descriptive analysis. First, a framework is created and then the data are processed thematically. In the third and fourth stages, the findings are defined and interpreted (Yıldırım & Şimşek, 2008). The study material of the research consists of 5th-grade Turkish textbooks (Koza Publications) intended for use between 2024-2029.

In order to ensure the validity of the study, Table 1 was utilized while analyzing the activities related to the reading texts. In this table, multiple intelligence types were classified according to the information obtained from the literature. After the activities were analyzed once, they were re-examined at certain intervals (1 day, 1 week, 3 weeks, 2 months, 5 months). The reason for this was to determine whether there were any changes in the thoughts after a period of time. In this way, it was aimed to ensure the stability of the data and, in fact, the same result was found except for a few minor changes.

After the final checks, Miles and Huberman's (1994) reliability formula was used to determine the reliability of the research based on the opinions of two researchers. According to this formula, "Reliability = Agreement/ (Agreement + Disagreement)". According to the results, the reliability between the coders was found to be .94.

Findings

In this study, 218 reading activities were examined in order to determine which types of intelligence were most and least represented, based on the alignment of the Grade 5 Turkish Textbook's reading activities with the Theory of Multiple Intelligences. The analysis revealed that 210 out of 218 reading activities incorporated verbal/linguistic intelligence. Additionally, 111 of these activities included logical/mathematical intelligence, 50 included interpersonal/social intelligence, 36 included visual/spatial intelligence, 15 covered individual/introspective intelligence, 9 included kinesthetic intelligence and 4 included naturalist intelligence. However, musical/rhythmic intelligence was not included at all.

Discussion and Conclusion

Linguistic intelligence was the most frequently represented in reading activities. This predominance is likely due to the nature of the “Turkish” textbook, as Turkish is a language-focused course closely tied to verbal skills. After verbal intelligence, logical, social, and visual intelligence were the most common. In the activities, students' cooperation with their friends, sharing with them, establishing correlations and relationships, and visual interpretation contributed to the representation of these intelligences. In contrast, Individual and naturalistic intelligences were the two least common areas. Musical intelligence was not included at all, leaving one branch of the Multiple Intelligences Theory unaddressed. Since every individual possesses these areas of intelligence to a greater or lesser extent, developing each area is essential for supporting overall personal growth. Kuşdemir Kayıran (2007) examined the effect of Multiple Intelligences Theory (MIT)-supported complex learning on attitudes and academic achievement towards reading comprehension in Turkish lessons and found that students expressed greater enjoyment of Turkish lessons and a stronger desire to participate, thanks to the MIT-supported complex learning method. Moreover, this method increased their achievement. Activities based on the Multiple Intelligence Theory will be effective in the permanence of learning because they activate more than one sense. As a matter of fact, Aydoğan (2006) measured the effect of Multiple Intelligence Theory on learning and retention in 7th-grade mathematics lessons and concluded that this theory was effective and successful. Based on these results, the following suggestion can be made:

In order to ensure that the activities to be included in the textbooks go beyond what has been done in the past, the areas of intelligence that are absent or rare in the activities should be identified and all areas should be included equally. Again, technologies such as web 2.0 or artificial intelligence can be utilized while preparing these activities. For example; song writing activities etc. can be done to develop musical intelligence. Technologies such as Beatoven.ai can be used for this purpose. As a matter of fact, the use of technology is frequently included in curricula. Thus, more senses can be addressed and individual differences supported by the theory of multiple intelligences can be emphasized.

Giriş

Dilin iki temel boyutundan biri anlamadır. Türkçe öğretiminde anlama becerileri dinleme ve okuma olarak ikiye ayrılır. Dinleme anne karnında kazanılmaya başlar ve doğumdan sonra da bu beceri gelişmeye devam eder (Güneş, 2021). Okuma ise genellikle okullarda formal eğitim ile kazanılan bir beceri alanıdır. Bu yüzden çocuk, okuma becerisine dinlemeye göre daha az maruz kalır. Bu noktada okuma becerisinin gelişimine gerekli önemin verilmesi gerekir. Aile, eğitim kurumları, ilgili kişi ve kuruluşlar çocuğun okuma becerisini geliştirmede üzerine düşen görevleri yerine getirmeli ve okul öncesi dönemde çocuğa okumayı sevdirecek etkinlikler yapılmalıdır (Kardaş & Tunagür, 2020). Çocuğun seviyesine uygun, resimli kitaplar seçerek okuma metinlerini ilgi çekici hâle getirip çocuğun motivasyonu artırılmalıdır (Chou vd., 2016). Çünkü aktif ve başarılı bir okur olmak için bilişsel ve dilsel süreçlerin yanında motivasyon süreçlerinin de uyum içerisinde olması gerekir (Yıldız, 2013). Bu da okumanın sadece fiziksel değil, bilişsel ve duyuşsal bir süreç olduğunu gösterir.

Okurken çizgi, harf veya semboller algılandıktan sonra dikkat yoğunlaştırılır; göz, algıladığı sembolleri beyne iletir ve bu semboller beyinde anlamlandırılır. Bu aşamayı da kelime ve cümlelerin anlamlarının bulunup cümle ve paragraflarda ilgi duyulan, önemli görülenler seçildikten sonra sıralama, sınıflama, ilişkilendirme, karşılaştırma, benzetme, sorgulama, analiz, sentez, değerlendirme gibi zihinsel işlemlerin yapılması takip eder (Güneş, 2021; Karatay, 2021; Kardaş, 2020; Sözen, 2022). Böylece okurun ön bilgileri ile zihnindeki bilgiler bütünleşerek yeni anlamlara ulaşılır ve okur zihinsel olarak aktif olduğu bir sürece girer; bu aktiflikle birlikte araştıran, sorgulayan, eleştiren, zihinsel bağımsızlık becerisi gelişmiş bir kitle oluşur (Aydın, Erol & Kaya, 2020). Bunlara ek olarak okuma becerisi gelişmiş bir öğrencinin diğer derslerde de akademik başarı seviyesi artış gösterir (Güneş, 2021; Karatay, 2021; Şahin & Çakır, 2018). Hayatımızın her anında olan okuma, yaşamımız boyunca kullanacağımız bir beceri alanıdır. Günlük yaşamda gazete, kitap, dergi gibi araçları; trafik işaretlerini, satış ilanlarını vb. anlamaya çalışmak için bu beceriyi kullanmamız gerekir (Akyol, 2019). Kişilik gelişimi, sosyal gelişim, iletişim becerilerinin gelişimine katkı sağlaması açısından da okuma, hayatımızda önemli yeri olan bir beceridir. Çünkü okuma, duygusal ve ruhsal ihtiyaçları gidermeye katkı sağlar (Akyol, 2019; Güneş, 2021). Estetik zevk almak, bilgi edinmek, iletişim kurmak gibi çeşitli amaçlarla okuma yaparız. Okuma belli amaçlara göre yapıldığında verimli olur. Okumanın asıl amacı ise kavramadır (Aytaş, 2005). Bireyin okuduğunu kavramasını kolaylaştırmada çoklu zekâ alanlarının önemli bir yeri olduğu bilinmektedir (Armstrong, 2009). Öğrencilerin okuduğunu anlamada yaşayabileceği sıkıntıları ortadan kaldırmak adına çoklu zekâ alanına hitap eden etkinlikler (bilgi kartları vb.) geliştirilebilir (Teele, 2004). Nitekim müzik, ritim ve okuma arasında önemli bir bağ olduğu bilinen bir gerçektir (Armstrong, 2003). Bu nedenle zihnin çok iyi bir şekilde geliştirilmesi ve bilişsel gelişim açısından bütün zekâ alanlarına hitap edecek uygulamaların yapılması gerekmektedir.

Çoklu zekâ kuramı, Howard Gardner ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Bu kurama göre sekiz tür zekâ vardır (Ayaydın, 2009). Şekil 1’de bu türlere yer verilmiştir:

Şekil 1

Çoklu Zekâ Alanlarının Sınıflandırılması

Çoklu zekâ kuramına göre bireyin farklı zekâ alanlarına sahip olabilmesi, zekânın tek boyutlu olmadığını gösterir; böylece farklı öğrenme şekilleri ortaya çıkar (Arıcı ve Ungan, 2021). Her bireyin kendine özgü bir zekâ profili vardır, bu da bireysel farklılıkları doğurur. Çoklu zekâ kuramı da bu farklılıklara önem verir (Özçelik vd., 2024). Eğitim sürecinde bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulmalı ve her öğrencinin güçlü yönleri geliştirilerek potansiyeli en üst düzeye çıkarılmalıdır. Alanyazında çoklu zekâ kuramı ile ilgili çalışmalar yapılmış ve zekâ türlerine ilişkin özellikler şu şekilde açıklanmıştır (Aydoğan, 2006; Çuhadar, 2017; Davis vd., 2011; Sivrikaya, 2010; Yağcı, 2006):

Tablo 1

Çoklu Zekâ Alanlarının İçeriğine İlişkin Bilgiler

Sözel- dilsel zekâ: Dilin, kelimelerin, cümlelerin vb. kullanılması ve anlaşılmasına dair bir kabiliyeti içerir. Hikâye, şiir, roman okuma veya yazma; anlama ve anlatma tekniklerini kullanma, dilin temel işlevlerini açıkça kullanma yeteneğidir.
Mantıksal-matematiksel zekâ: Problem çözme, matematiksel olguları analiz etme, karmaşık hesaplar yapma, bağlantı ve ilişkileri ayırt etme, tümevarımsal ve tümdengelimsel akıl yürütme, karşılaştırma ve sınıflamalar yapma yeteneğidir.
Görsel-uzamsal zekâ: Bu zekâ türüne sahip kişiler; varlıkları, olayları ve olguları görselleştirirler. Resim, çizgi, grafik, desen, imge, renk gibi unsurlarla çalışarak daha iyi öğrenirler. Görsel dünyayı, üç boyutlu varlıkları anlama ve algılama yeteneğine sahiptirler.
Müzikal-ritmik zekâ: Müziği duygularının aktarımında ve çevreyi algılamada bir araç olarak kullanma yeteneğidir. Notalar, sesler ve ritim ile düşünme ve yeni ritim ve ses oluşturma becerisi vardır. Bu kişilerin ses farkındalığı gelişmiştir. Şarkı söyleme ve çalgı çalma gibi eylemlerde bulunurlar.
Bedensel-kinestetik zekâ: Vücut ve beyin bütünlüğünden yararlanarak kendini hareket, jest ve mimikler ile açıklayabilme yeteneğidir.
Kişiler arası-sosyal zekâ: İş birlikli çalışma, insanlarla sözlü ve sözsüz iletişim kurabilme, kendi duygularını anlatabilme ve başkalarıyla empati kurabilme gibi özellikleri içerir.
Bireysel-öze dönük zekâ: Birey, kendini tanıır. Kendi isteklerinin, ilgi veya ihtiyaçlarının farkındadır. Kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu alır.
Doğacı zekâ: Bu zekâyâ sahip kişiler, tabiata karşı duyarlıdır. Tabiattaki varlıkları araştırır ve bitki örtüsünü tanırlar.

Bahsedilen zekâ alanlarını kapsayan çoklu zekâ kuramına dayalı geliştirilmiş uygulamaların, bireyin okuduğunu anlamasında oldukça etkili olduğu görülmüştür (Epçayan, 2013; Ford, 2000). Bu bağlamda okuma becerisini geliştirmek amacıyla bireye çoklu zekâ kuramına dayalı okuma etkinlikleri sunmanın en kolay ve ekonomik aracı da ders kitaplarıdır.

Dil Öğretiminde Türkçe Ders Kitaplarının Yeri

Ders kitapları, öğrencilere istedik davranışları kazandırma noktasında en önemli materyallerdir. Bu materyallerin çocuğun yaşına, gelişim özelliklerine, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlanması gerekmektedir (Şahin & Aktar, 2020). Kitaplar çocukların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimlerini destekleme açısından önemlidir. Bu materyaller aracılığıyla çocuklar; yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, problem çözme, analitik düşünme vb. zihinsel becerileri kazanır (Tanju, 2010). Böylece kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu alan, yeteneklerini geliştiren bireyler hâline gelirler. Türkçe ders kitaplarında da bu durum geçerlidir. Bu kitaplarda dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi başlığı altında metinler ve etkinliklere yer verilir. Amaç; dil becerileri gelişmiş, Türkçeyi doğru ve etkili kullanabilen; bilgiyi araştıran, sorgulayan, zihinde yapılandıran bireyler yetiştirmektir. Yine okuduğunu anlayan ve sorgulayan, okuduklarından hareketle söz varlığı gelişmiş, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmış bireyler yetiştirmek Türkçe dersinin amaçlarındandır (Türkçe Öğretim Programı [TÜDÖP], 2019). Buradan da anlaşılacağı üzere artık bilgiyi alıp olduğu gibi kabul eden bireyler değil; zihinsel işlemlerden geçirecek sorgulayan ve değerlendiren bireyler yetiştirmek esastır. Bunun için de ders kitaplarında yer alan metinlerin bu amaçlara hizmet edecek şekilde oluşturulması ve bu metinlere bağlı etkinliklerin öğrencileri düşünmeye sevk etmesi gerekmektedir. Eğitimde bireysel farklar vardır,

her öğrenci gizil bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyeli ortaya çıkarmak için aile, okul, öğretmen, ders materyalleri gibi unsurların etkili bir şekilde hizmet etmesi gerekir. Günümüzde teknolojinin hızlı gelişimine rağmen ders kitapları hâlâ önemli bir materyal olarak kullanılmaktadır. Hazırlanan ders kitaplarının, bireysel farklılıklara hitap ettiği ve öğrencileri merkeze aldığı ölçüde başarılı olacağı ve devamlılık sağlayacağı düşünülmektedir (Güven & Banaz, 2020). Bu noktada ders kitapları çocuğun gelişimini sağlayacak şekilde oluşturulmalı ve dil becerilerinin gelişimine katkı sağlamalıdır. Bu becerilerin geliştirilmesi ise iyi bir eğitimle mümkündür. Okuma metinleri, çocuğun ilgi ve beklentilerine uygun olmalı, çocuğun dikkatini çekmelidir. Buna bağlı etkinlikler ise öğrenciyi etkin kılacak, onun zihinsel becerilerini harekete geçirecek türden zengin olmalıdır. Bu noktada çoklu zekâ kuramına bağlı etkinliklerin hem dersin içeriğini zenginleştireceği hem de bireysel farklılıklara hitap ederek öğrencinin içindeki cevheri açığa çıkaracağı düşünülmektedir.

Çoklu zekâ kuramına dair farklı disiplinlerce geçmişten bu yana birçok çalışma yapılmıştır (Aydoğan, 2006; Başbayrak, 2021; Başbayrak, 2022; Başbayrak & Öрге Yaşar, 2021; Epçaçan & Kırbaş, 2018; Girgin & Aslan, 2021; Güven & Banaz, 2020; Keskin & Yeşilyurt, 2019; Kılıç, Baki & Bayram, 2014; Koyuncuoğlu & Kaya, 2020; Kuşdemir Kayıran, 2007). Bu çalışmalardan bazıları da Türkçe ders kitabı etkinliklerinin çoklu zekâ kuramına uygun hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkindir. Türkçe ders kitabındaki okuma etkinlikleri özelinde hazırlanan bu çalışmalarda okuma etkinliklerinde çoklu zekâ kuramına istenilen düzeyde yer verilmediği görülmüştür (Başbayrak & Öрге Yaşar, 2021; Epçaçan & Kırbaş, 2018; Girgin & Aslan, 2021; Özçelik vd., 2024). Ancak ders kitapları belli bir yıl süresince kullanılmakta ve sonra yerini farklı ders kitaplarına bırakmaktadır. Bu nedenle 2023-2024 yıllarından itibaren 5 yıl süreyle kullanılması kabul edilen 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Koza Yayıncılık) okuma etkinliklerinin çoklu zekâ kuramına uygunluğu bağlamında değerlendirilmesi önemli görülmüştür. Ayrıca okuma etkinliklerinin çoklu zekâ kuramında belirli bir alana yoğunlaştığını, her zekâ alanına hitap etmediğini ortaya koyan çalışmaların (Aydoğan, 2006; Epçaçan & Kırbaş, 2018; Girgin & Aslan, 2021; Keskin & Yeşilyurt, 2019; Özçelik vd., 2024) hazırlanan yeni ders kitabına ne şekilde yansıdığını görmek ve bu kitabın geçmiştekilerin ötesine geçip geçmediğini belirlemek açısından yapılan çalışma değerli görülmektedir. Bahsedilen önem doğrultusunda çalışmanın amacı, 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan okuma metinlerine bağlı etkinliklerin çoklu zekâ kuramına uygunluğuna bakıp etkinliklerde yer verilen zekâ alanlarını tespit etmek olarak belirlenmiştir.

Yöntem

Çalışma Materyali

Araştırmanın çalışma materyalini 2024- 2029 yılları arasında kullanılacak 5. sınıf (Koza Yayıncılık) Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. Sözü edilen kitaptaki okuma metinlerine bağlı etkinlikler (bir okuma metninden diğer metine kadar olan etkinlikler) çoklu zekâ kuramı açısından incelenmiş ve etkinliklerde bulunan zekâ alanları tespit edilmiştir. Birçok ders gibi Türkçe derslerinin de ders kitabı ağırlıklı yürütülüyor olması araştırmacıları bu kitaptaki etkinlikleri incelemeye yöneltmiştir.

Veri Toplama

Çalışma materyali nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılarak incelenmiştir. Belge tarama olarak da bilinen doküman analizinde var olan kayıtlar ve belgeler bir amaca yönelik incelenir (Karasar, 2023). Bu kapsamda 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma etkinlikleri çoklu zekâ kuramı bağlamında taranmış ve zekâ alanlarına ait bulgular tespit edilmiştir.

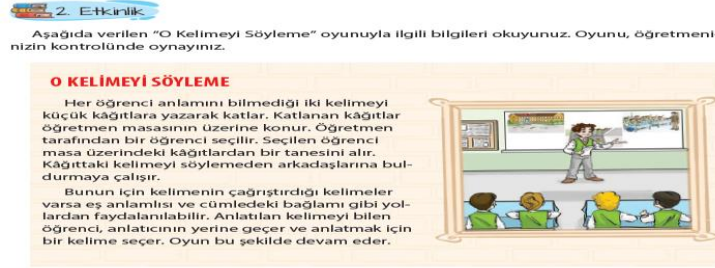
Verilerin Analizi

Verilerin incelenmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Bunun nedeni betimsel analiz ile elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre incelenerek yorumlanmasıdır. Ayrıca betimsel

analizin dört aşaması vardır. Öncelikle bir çerçeve oluşturulur ve sonra tematik olarak veriler işlenir. Üçüncü ve dördüncü aşamada ise bulgular tanımlanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmacılar, bu bilgilerden yola çıkarak her okuma metninden sonra yer alan etkinliğin çoklu zekâ kuramına uygunluğuna bakıp baskın olan zekâ alanlarını belirlemiştir. Etkinlikler sırasına göre E1, E2 şeklinde kodlanmış ve bulgularda bu şekilde sunulmuştur. Bununla birlikte bazı etkinliklerin birden fazla zekâ alanına hitap ettiği görülmüş ve birden fazla zekâ alanına hitap eden etkinlikler hitap ettikleri her zekâ alanı içerisinde değerlendirilmiştir. Şekil 2’de bu tarzdaki etkinliklere bir örnek verilmiştir:

Şekil 2

Birden Fazla Zekâ Alanına Hitap Eden Etkinlik Örneği

Şekil 2’de görüldüğü üzere etkinlikte, öğrencilere “O Kelimeyi Söyleme” adlı bir oyun oynatılmak istenmiştir. Bu oyunda okunan metinden hareketle her öğrenci, anlamını bilmediği iki kelimeyi kâğıda yazdıktan sonra katlamaktadır. Öğretmenin seçeceği öğrencilerden biri masaya konan kâğıtlardan bir tane aldıktan sonra o kelimeyi söylemeden arkadaşlarına kelimeyi buldurmaya çalışmaktadır. Bunu yaparken de eş anlamlı kelimelerden, çağrışımlardan faydalanılabilir. Bir kişi kendi kelimesini anlattıktan sonra anlatıcı değişikliğine gidilebilir. Burada sözel-dilsel zekâ alanına hitap eden vurgular vardır (ana fikir bulma, okuma, anlatırken konuşma becerisini kullanma, anlamını bilmediği kelimeleri kâğıda yazma vb.). Etkinlik aynı zamanda öğrencinin akıl yürütmesini, ilişki kurmasını (çağrışımlardan, eş anlamlı kelimelerden yararlanarak) ve tümdengelsel düşünmesini sağladığı için mantıksal- matematiksel zekâyâ da hitap etmektedir. Bununla birlikte etkinlik, öğrencinin arkadaşlarıyla iş birliği içinde olmasını istediğinden kişiler arası-sosyal zekâ alanına ve tahtaya geçip vücut ve beden bütünlüğünden yararlanarak kendini açıklamasından dolayı da bedensel-kinestetik zekâyâ hitap etmektedir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmanın geçerliğini sağlamak amacıyla okuma metinlerine bağlı etkinlikler incelenirken Tablo 1’den faydalanılmıştır. Bu tablo içerisinde çoklu zekâ türleri alanyazını verilerinden elde edilen bilgilere göre sınıflandırılmıştır. Böylece ölçüt olarak tablodaki özellikler dikkate alınmıştır. Tablo 2’ye benzer tablolar oluşturularak incelenen etkinliklerde belirlenen zekâ alanının altına “+” sembolü koyulmuştur. Etkinlikler bir kez incelendikten sonra belli aralıklarla (1 gün, 1 hafta, 3 hafta, 2 ay, 5 ay) tekrar incelenmiştir. Bunun yapılmasının nedeni, aradan zaman geçince düşüncelerde değişikliğin olup olmadığını saptamaktır. Böylece verilerin kararlılığını sağlamak amaçlanmıştır ve nitekim birkaç ufak değişiklik dışında hep aynı sonuç bulunmuştur. Metinlerde ortak olan etkinlikler (Dil bilgisi kurallarına uygun örnek cümle oluşturma etkinlikleri, ana fikir bulma, konu bulma, başlık bulma, bağlamdan hareketle metnin anlamını tahmin etme, konu hakkında fikirlerini söyleme, yazdıklarını veya düşüncelerini vb. arkadaşlarıyla paylaşma, beden dilini kullanma, jest ve mimik kullanma, metinle ilgili soruları cevaplama, “... sorunu gidermek için neler yapılabilir?” “Sizce nasıl olabilir?” gibi öğrenci görüşlerini alan etkinlikler, görsel yorumlama vb.) tespit edildikten sonra bir form hazırlanmış ve bundan hareketle uzman görüşleri (üç kişiden) alınmıştır. Formun hazırlanma aşamasında, metinlerin genelinde ortak olarak kullanılan bu etkinliklerde bulunan bazı ifadeler kod olarak oluşturulmuştur.

Böylece etkinliklerin ayırt edici özellikleri belirlenmiştir. Etkinlikler incelenirken görüş ayrılığına düşüldüğü noktada kaynak taraması yapılmış ve sonuca varılmıştır.

Son kontrollerden sonra iki araştırmacı görüşü baz alınarak araştırmının güvenilirliğini belirlemek adına Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Bu formüle göre "Güvenirlik= Görüş Birliği/ (Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı)" şeklindedir. Sonuçlara göre kodlayıcılar arasındaki güvenilirlik .94 olarak bulunmuştur.

Şekil 3

Çalışmanın Geçerliliğini Sağlamak İçin Oluşturulan Form

Okuma etkinliklerinde bulunan ortak ifadeler Tablo 1'deki gibidir. Bu ifadelerin bulunduğu etkinliklerde baskın olan zekâ alanının (Tablo 2'deki kod numarasından hareketle) uzman görüşü kutucuğuna (U1, U2, U3) yazılması gerekmektedir.

Tablo 1

OZELLİKLER	U1	U2	U3
Özet çıkarma	K1, K2	K1, K2	K1
Ana fikir bulma	K1, K2	K1, K2	K1, K2
Konu bulma	K1	K1	K1
Başlık bulma	K1, K2	K1, K2	K1
Bağlamdan hareketle kelimenin anlamını tahmin etme	K1, K2	K1, K2	K1, K2
Konu hakkında fikirlerini söyleme	K5	K5	K5
Yazdıklarını, düşüncelerini vb. arkadaşlarıyla paylaşma	K6	K6	K6
Beden dili, jest ve mimik kullanma	K4	K4	K4
Metinle ilgili soruları cevaplama	K1	K1	K1
"... sorunu gidermek için neler yapılabilir?" "Sizce nasıl olabilir?" gibi öğrenci görüşlerini alan etkinlikler	K2	K2	K2
Dil bilgisi kurallarına uygun örnek cümle oluşturma etkinlikleri	K1	K1	K1
Görsel yorumlama	K3	K3	K3

Tablo 2

Kod numarası	Zekâ Alanları
K1	Sözel-dilsel
K2	Mantıksal-matematiksel
K3	Görsel
K4	Bedensel-kinestetik
K5	Bireysel-öze dönük
K6	Kişiler arası- sosyal
K7	Doğacı
K8	Muzikal

Şekil 3'te görüldüğü üzere bir form hazırlanarak okuma etkinlikleri incelenmiştir. Baskın olan zekâ alanı belirlenmiş ve bu şekilde genel bir tablo çizilmiştir. Bununla birlikte özel olarak her etkinlik incelenmiş ve başka zekâ alanlarına hitap eden etkinlikler için o zekâ alanı da ele alınmıştır. Mesela görsel yorumlama çalışması metnin konusu üzerinden yapılıyorsa (Metnin konusuna uygun görseli işaretleyiniz gibi) konu bulma çalışması da işin içerisine gireceği için görsel zekâ alanının yanında sözel zekâ alanının varlığı da kabul edilmiştir. Yani etkinlik içerisinde ele alınma tarzına göre düzenlemeler yapılmıştır.

Görüş ayrılığına düşüldüğü zaman ise şu şekilde bir süreç izlenmiştir:

Şekil 4

Görüş Birliğine Varılma Sürecine Dair Bir Örnek

Şekil 4’te de görüldüğü üzere özet çıkarma çalışması fikir ayrımı, sorgulama ve çıkarım yapma gibi stratejileri gerektirdiği için mantıksal zekâ ile ilgilidir (Epçaçan, 2018). Yine “özetleme, bireyin ne öğrendiğini düşünmesi, mantıksal ve anlaşılabilir tarzda yazması...” şeklinde devam eden ifade (makalenin özet bölümünde) bizi bu sonuca ulaştırmıştır. Böylece görüş birliğine varılmıştır. Görüş ayrılığına düşüldüğü zaman bu şekilde bir yol izlenmiş ve görüş ayrılığına dair konularda alan yazından kaynak bulma noktasında da sıkıntı yaşanmamıştır.

Araştırma Etiği

Araştırma etiği, bilimsel bir çalışmanın yürütülmesi aşamasında uyulması gereken ahlaki ve bilimsel ilkelerdir (Büyüköztürk vd., 2020). Bu çalışma “Etik Kurul Belgesi” gerektirmediği için herhangi bir izin alınmamıştır. Bununla birlikte çalışma süreci, etik ilkelere riayet edilerek yürütülmüştür. Veri toplama ve verileri sunma aşamasında dikkatli ve dürüst bir şekilde davranılarak var olan bilgiler sistematik bir şekilde incelenmiştir. Bunu yaparken uzmanlardan görüş alınarak çalışmanın geçerli ve güvenilir olmasına özen gösterilmiştir. Yine çalışma boyunca “açıklık” ilkesi göz önünde bulundurularak süreç olabildiğince somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu noktada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” çerçevesinde hareket edilmiştir.

Bulgular

Çoklu zekâ kuramı bağlamında 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma etkinlikleri incelenerek bu etkinliklerin hangi zekâ alanına hitap ettiği bu bölümde incelenmiştir. Tablonun içerisine etkinlik numaraları yazılarak zekâ alanları belirtilmiştir.

Tablo 2

Türkçe Ders Kitabındaki Metinlere Ait Bulgular

Zekâ Alanları →	Sözel-Dilsel Zekâ	Mantıksal-Matematiksel Zekâ	Görsel-Uzamsal Zekâ	Müzikal-Ritmik Zekâ	Bedensel-Kinestetik Zekâ	Kişiler arası-Sosyal Zekâ	Bireysel-Öze dönük Zekâ	Doğacı Zekâ
Dünya Çocukları	E1-E6	E1, E3, E5	E6	-	-	E2, E5	-	-
Eskiciyle Para Babası	E1-E8	E1, E3, E4, E5, E6, E8	E1, E8	-	E8	E8	-	-

Zekâ Alanları → Metinler ↓	Sözel-Dilsel Zekâ	Matematiksel Zekâ	Görsel-Uzamsal Zekâ	Müzikal-Ritmik Zekâ	Bedensel-Kinesestetik Zekâ	Kişiler arası-Sosyal Zekâ	Bireysel-Öze dönük Zekâ	Doğacı Zekâ
Aile-Toplum-Dünya İlişkisi	E1-E8	E1, E4, E7, E8	-	-	E7	E7	E4	-
Dersimiz: Atatürk	E1-E8	E2, E3, E4, E7	-	-	E2	E2, E7	E1, E8	-
Elazığlı Hasan Onbaşı	E1-E9	E1, E4, E6	E2, E8, E9	-	-	E5, E8, E9	E4	-
Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a Çıkışı	E1-E6	E1, E2, E4, E5	E6	-	-	E5, E6	E6	-
İki Kardeşin Fedakârlığı	E1-E9	E1, E5, E6	-	-	-	E4, E6, E8, E9	-	-
Yüreğinizde Bir Yer Açın	E1-E8	E1, E3, E6, E7, E8	E1	-	E7	E1, E4, E7	-	-
Dostluğun Türleri	E1, E2, E4, E5, E6, E7, E8, E9, E10	E1, E2, E5, E6, E7, E9, E10	E3, E9, E10	-	-	E7, E9	-	-
Bayrağımın Türküsü	E1-E10	E1, E4, E7, E9, E10	E4, E9	-	-	E6, E9	-	-
Dedem Korkut Öyküleri Üzerine	E1-E9	E1, E3, E4, E6, E8	-	-	-	E6, E8	E6, E9	-
Padişaha Su Hediye Eden Adam	E1-E8	E1, E3, E5, E8	E7, E8	-	-	E7, E8	-	-
Küçük Çam Ağacı	E1, E2, E3, E4, E5, E7, E8, E9	E1, E4, E5, E6	E6, E8	-	-	E4, E8	-	E8, E9
Yıldızlar Gayet Memnun	E1, E2, E4, E5, E6, E7, E8, E9	E1, E2, E3, E5, E7, E9	E1, E3	-	-	E7, E9	-	E9
Dünyanın Beyaz Devleri Buzulları	E1, E2, E3, E4, E6, E7, E8, E9, E11	E1, E4, E5, E6, E7, E8, E10, E11	E5, E10	-	-	E10, E11	-	E10
Mavi Eşofmanlı Adam	E1-E11	E1, E4, E5, E10, E11	E11	-	-	E10	-	-
Olimpiyat Oyunları	E1-E10	E3, E5, E6, E8, E10	E6, E9	-	E9	E8, E9	E9	-
Uyku	E1, E3, E4, E5, E6, E7, E8, E9	E1, E4, E5, E9	E2, E6	-	-	E4, E8, E9	E6, E8	-
Bir Bilim İnsanı Neler Yapar?	E1-E13	E1, E7, E12	-	-	E12	E8, E12, E13	E8	-
Zaman İçinde Gezerken Gördüklerimiz	E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, E10	E1, E6, E7, E10	E6, E9, E10	-	E9	E8, E9	E9, E10	-
Kuşlu Mektuplar	E1-E9	E2, E3, E7, E8, E9	E2, E7	-	E7	E9	-	-

Zekâ Alanları →	Sözel-Dilsel Zekâ	Matematiksel Zekâ	Görsel-Uzamsal Zekâ	Müzikal-Ritmik Zekâ	Bedensel-Kinestetik Zekâ	Kişiler arası-Sosyal Zekâ	Bireysel-Öze dönük Zekâ	Doğacı Zekâ
Metinler ↓								
Çocukluğun Değeri	E1, E2, E3, E4, E6, E7, E8, E9, E10	E1, E6, E9, E10	E5, E6	-	E10	E8, E9, E10	E9	-
Ünlü Ressam	E1-E11	E1, E2, E5, E6, E9, E10, E11	E7, E10, E11	-	-	E10, E11	E7	-
Şiir Nedir?	E1-E7	E3, E4, E7	-	-	-	E7	-	-

Sözel-Dilsel Zekâ Alanındaki Bulgulara Ait Yorumlar ve Etkinlik Örnekleri

Tablo 2’de görüldüğü üzere “Dünya Çocukları, Eskiciyle Para Babası, Aile-Toplum-Dünya İlişkisi, Dersimiz: Atatürk, Elazığlı Hasan Onbaşı, Mustafa Kemal Paşa’nın Samsun’a Çıkışı, İki Kardeşin Fedakârlığı, Yüreğinizde Bir Yer Açın, Bayrağımın Türküsü, Dedem Korkut Öyküleri Üzerine, Padişaha Su Hediye Eden Adam, Mavi Eşofmanlı Adam, Olimpiyat Oyunları, Bir Bilim İnsanı Neler Yapar?, Kuşlu Mektuplar, Ünlü Ressam, Şiir Nedir?” adlı metinlerinde bulunan bütün okuma etkinliklerinde sözel zekâ alanına ait özelliklere rastlanmıştır. 218 okuma etkinliğinin 210 tanesi sözel zekâ alanına hitap etmektedir.

Sözel-dilsel zekâ alanına ait olduğu tespit edilen etkinlik örnekleri ve niçin bu alana alındıkları şu şekilde ifade edilebilir:

Şekil 5

Sözel-Dilsel Zekâ Alanına Ait Etkinlik Örnekleri

2. Etkinlik

Yazışları ve okunuşları birbirinden farklı aynı anlamı taşıyan kelimelere eş anlamlı kelimeler denir.

Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümleleri inceleyiniz. Altı çizili kelimelerin yerine eş anlamlılarını koyarak cümleleri yeniden yazınız. Cümlelerin anlamlarında değişiklik meydana gelip gelmediğini açıklayınız.

Evine gelenlere kuskuyla bakar olmuş.

Yılm sonunu getireyim, yeter.

Bir zamanlar yoksul bir eskici varmış, eski ayakkabıları onarırmış.

Eskiciyle Para Babası

1. Etkinlik

Metinden alınan aşağıdaki kelimelerin anlamlarını tahmin ediniz. Kelimelerin sözlük anlamlarını sözlükten öğrenip yazarak tahminleriniz ile karşılaştırınız. Bu kelimeleri birer cümlede kullanınız.

düş Tahminim: _____
Sözlük anlamı: _____
Cümlem: _____

sevecen Tahminim: _____
Sözlük anlamı: _____
Cümlem: _____

ışmak Tahminim: _____
Sözlük anlamı: _____
Cümlem: _____

Uyku

3. Etkinlik

Metinde, içinde teşbih (benzetme) ve teşhis (kişileştirme) sanatlarının geçtiği dizeleri belirleyiniz. Bu dizelerde teşbih ve teşhis nasıl yapıldığını açıklayarak yazınız.

Teşbih (Benzetme)

Teşhis (Kişileştirme)

Uyku

5. Etkinlik

Metnin hikâye unsurlarını yazınız.

Şahıs kadrosu: _____

Yer (mekân): _____

Olay: _____

Zaman: _____

Zaman İçinde Gezerken Gördüklerimiz

2. Etkinlik

Okuduğunuz metinde geçen kelimelerden bazıları aşağıda verilmiştir. Bu kelimeleri alt sıradaki eş anlamlılarıyla eşleştiriniz.

Yıl hâl kent festival etkinlik yarışma

şehir sene faaliyet durum şenlik

Olimpiyat Oyunları

2. Etkinlik

Şiirin konusu ile ilgili olduğunu düşündüğünüz ifadeyi işaretleyiniz.

Barış Savaş Dostluk Üzüntü

Yüreğinizde Bir Yer Açın

Sözel-dilsel zekâ; dilin, kelimelerin, cümlelerin vb. kullanılması ve anlaşılmasına dair bir kabiliyeti içerir. Hikâye, şiir, roman okuma veya yazma; anlama ve anlatma tekniklerini kullanma, dilin temel işlevlerini açıkça kullanma yeteneğidir. Bu tanımdan hareketle metnin konusunu bulma okuduğunu anlamayı gerektirdiği için sözel zekâ içerisinde değerlendirilebilir. Yine kelimelerin eş anlamlılarını tespit etme ve anlamı bilinmeyen kelimelere dair tahmin yürütme de dilin temel işlevlerini anlama ve kullanmaya dair beceri gerektirdiğinden dolayı bu zekâ alanı içerisinde değerlendirilebilir. Nitekim Türkçe Öğretim Programı'nda da bu becerilere ilişkin kazanım ifadeleri yer almaktadır (TÜDÖP,2019).

Mantıksal-Matematiksel Zekâ Alanındaki Bulgulara Ait Yorumlar ve Etkinlik Örnekleri

Tablo 2'de görüldüğü üzere mantıksal-matematiksel zekâ alanı her metnin bazı etkinliklerinde bulunmaktadır. 218 etkinliğin 111 tanesinde bu zekâ alanının özelliklerine rastlanmıştır. "Dünyanın Beyaz Devleri Buzullar (8), Dostluğun Türleri (7), Ünlü Ressam (7), Eskiciyle Para Babası (6), Yıldızlar Gayet Memnun (6)" metinlerinin etkinliklerinde diğerlerine göre daha fazla mantıksal-matematiksel zekâ özelliği görülmüştür.

Şekil 6

Mantıksal-Matematiksel Zekâ Alanına Ait Etkinlik Örnekleri

5. Etkinlik

"Olimpiyat Oyunları" metnini tür ve biçim yönünden "Sağlık ve Spor" teması içinde yer alan "Mavi Eşofmanlı Adam" metniyle karşılaştırınız.

OLİMPİYAT OYUNLARI

Tür: _____

Biçim: _____

MAVİ EŞOFMANLI ADAM

Tür: _____

Biçim: _____

Olimpiyat Oyunları

6. Etkinlik

Metni bir kez daha okuyunuz.

Yazarın fedakârlık hakkındaki düşünceleri nelerdir? Yazar, kardeşliğe nasıl bakıyor? Düşününüz. Yazanın fedakârlık ve kardeşlik ile ilgili düşüncelerine katılıp katılmadığınızı nedenleriyle yazınız.

İki Kardeşin Fedakârlığı

4. Etkinlik

Metni bir kez daha okuyunuz. Yazarın düşüncelerine katılıp katılmadığınızı nedenleriyle birlikte yazınız.

Aile-Toplum-Dünya İlişkisi

10. Etkinlik

a. Sağlıklı ve sağlıksız besinleri gruplayarak yazınız.

Sağlıklı besinler

Sağlıksız besinler

b. Sağlıklı ve sağlıksız besinlerin renk, koku, üretim şekli, tat gibi özelliklerini karşılaştırmız. Sağlıksız besinlerin vücudumuza verdiği zararları söyleyiniz. "Sonraki Derse Hazırık" aşamasında edindiğiniz bilgilerden faydalanarak tabloda "sağlıklı besinler" kısmında yer alan besinleri tüketmenizin vücudunuza ve sağlığınıza nasıl bir etkisi olabilir? Tükettiğiniz besinlerin yaşam kaliteniz üzerindeki etkileri nedir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Mavi Eşofmanlı Adam

Mantıksal-matematiksel zekâ; problem çözme, matematiksel olguları analiz etme, karmaşık hesaplar yapma, bağlantı ve ilişkileri ayırt etme, tümevarımsal ve tümdengelsel akıl yürütme, karşılaştırma ve sınıflamalar yapma, neden-sonuç ilişkisi kurma yeteneğidir. Bu tanımdan hareketle yukarıda bu zekâ alanına ait Türkçe ders kitabında yer alan etkinlik örnekleri verilmiştir. İlk örnekte karşılaştırma yapma, ikinci ve üçüncü örneklerde yazara katılıp katılmadığını nedenlerle açıklama yani akıl yürütme, dördüncü örnekte ise sınıflama yapma becerisine yer verilerek bu zekâ alanına hitap edilmiştir.

Görsel-Uzamsal Zekâ Alanındaki Bulgulara Ait Yorumlar ve Etkinlik Örnekleri

Tablo 2’de görüldüğü üzere “Aile-Toplum-Dünya ilişkisi, Dersimiz: Atatürk, İki Kardeşin Fedakârlığı, Dedem Korkut Öyküleri Üzerine, Bir Bilim İnsanı Neler Yapar? ve Şiir Nedir?” metinlerine ait etkinliklerde görsel-uzamsal zekâ alanına ait bulgulara rastlanmamıştır. 218 etkinliğin 36 tanesinde bu zekâ alanına yer verilmiştir.

Şekil 7

Görsel-Uzamsal Zekâ Alanına Ait Etkinlik Örnekleri

Küçük Çam Ağacı

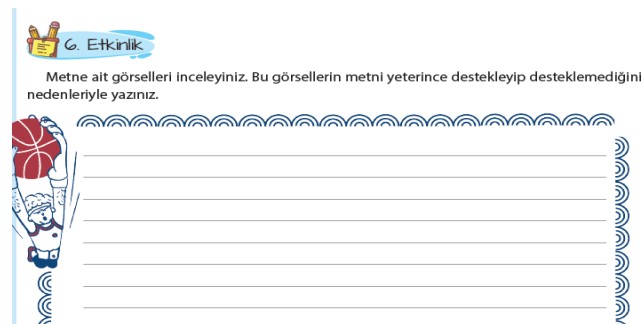
Eskiciyle Para Babası

Yıldızlar Gayet Memnun

Uyku

Olimpiyat Oyunları

Görsel-uzamsal zekâ türüne sahip kişiler; varlıkları, olayları ve olguları görselleştirirler. Resim, çizgi, grafik, desen, imge, renk gibi unsurlarla çalışarak daha iyi öğrenirler. Görsel dünyayı, üç boyutlu varlıkları anlama ve algılama yeteneğine sahiptirler. Bu tanımdan hareketle metnin konusuna ait görseli bulma, metinle görseli ilişkilendirme vb. çalışmalar bu zekâ alanı içerisinde değerlendirilmiştir.

Müzikal-Ritmik Zekâ Alanındaki Bulgulara Ait Yorumlar

Müzikal-ritmik zekâ alanına ait bulgulara rastlanılmamıştır.

Bedensel-Kinestetik Zekâ Alanındaki Bulgulara Ait Yorumlar ve Etkinlik Örnekleri

Tablo 2’de görüldüğü üzere 218 etkinliğin 9 tanesinde bedensel-kinestetik zekâyâ ait bulgulara rastlanmıştır. İçerisinde bu zekâ alanının bulunduğu metinler ise şunlardır: Eskiciyle Para Babası, Aile-Toplum-Dünya İlişkisi Dersimiz: Atatürk, Yüreğinizde Bir Yer Açın, Olimpiyat Oyunları, Zaman İçinde Gezerken Gördüklerimiz, Kuşlu Mektuplar, Bir Bilim İnsanı Neler Yapar? ve Çocukluğun Değeri.

Şekil 8

Bedensel-Kinestetik Zekâ Alanına Ait Etkinlik Örnekleri

12. Etkinlik

"Sonraki Ders Hazırlık" aşamasında edindiğiniz bilgilerden hareketle bilim ve bilim alanlarında yapılan araştırmalar ve bu araştırmaların sonucunda ortaya çıkan buluşları düşününüz. Bir bilim insanı olsaydınız bilimin hangi alanında bir buluş yapardınız? Arkadaşlarınızla konuşunuz. Konuşmalarınızda beden dilinizi etkili bir şekilde kullanınız. Arkadaşlarınızın sözünü kesmeyiniz.

Bir Bilim İnsanı Neler Yapar?

2. Etkinlik

Aşağıda verilen "O Kelimeyi Söyleme" oyunuyla ilgili bilgileri okuyunuz. Oyunu, öğretmeninizin kontrolünde oynayınız.

O KELİMEYİ SÖYLEME

Her öğrenci anlamını bilmediği iki kelimeyi küçük kağıtlara yazarak katlar. Katlanan kağıtlar öğretmenin masasının üzerine konur. Öğretmen tarafından bir öğrenci seçilir. Seçilen öğrenci masa üzerindeki kağıtlardan bir tanesini alır. Kağıttaki kelimeyi söylemeden arkadaşlarına buldurmaya çalışır.

Bunun için kelimenin çağrıştırdığı kelimeler varsa ez anlamılır ve cümledeki bağlam gibi sollarından faydalanılabilir. Anlatılan kelimeyi bilen öğrenci, anlatıcının yerine geçer ve anlatmak için bir kelime seçer. Oyun bu şekilde devam eder.

Dersimiz: Atatürk

7. Etkinlik

Kardeşçe yaşamayı öğretin.
İnsan olmanın onurunu...
Zallilerin zulmüne karşınmasın hiç kimsenin.
Öğretin bana doğruluğu.

Okuduğunuz şirden alınan yandaki dızeleri inceleyiniz. Dizelerdeki altı çizili sözcüklerin size çağrıştırdığı duyguyu ve düşünceleri hakkında arkadaşlarınızla konuşunuz. Konuşmalarınızda dilimize henüz yerleşmemiş yabancı kelimelerin yerine Türkçelerini kullanınız. Uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini doğru yerde kullanırken beden dilinizi de etkili bir şekilde kullanınız. Konuşmalarınız esnasında dinleyici arkadaşlarınızla göz teması kurmayı unutmayınız.

Yüreğinizde Bir Yer Açın

b. "Sonraki Ders Hazırlık" aşamasında edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız. Ardından aşağıda verilen görseli inceleyerek görselin yansıdığı bilgileri okuyunuz. Ülkemizin kucak açtığı Suriye vatandaşlarını düşününüz. Hayatta kalma mücadelesi veren bu insanların mutlu olabilmeleri için neler yapılabilir? Öğretmeninizin kontrolünde arkadaşlarınızla konuşunuz.

Dünyanın birçok yerinde insanlar savaşlarla boğuşuyor. Bazıların adlarını bile duymadığımız ülkelerde insanlar, yaşamlarını sürdürme mücadelesi veriyor. Savaşlar devam ederken göçler başlıyor bir yandan. Umuda giden yollukta sayısız kadın, çocuk, genç, yaşlı... Birakin ceplerindeki, midelerindeki kuru ekmek hasretle yorgun ama sabırla yürüyor. Umut yolunun sonundaki ülkelerden bir tanesi de Türkiye...

Konuşmacı arkadaşlarınızın, konuşma yaparken duyguyu ve düşüncelerini yüzlerine, el ve kol hareketlerine yansıtıp yansıtmadıklarını düşünüp değerlendiriniz.

Bedensel-kinestetik zekâ, vücut ve beyin bütünlüğünden yararlanarak kendini hareket, jest ve mimikler ile açıklayabilme yeteneğidir. Etkinliklerde; beden dilini etkili kullanma, jest ve mimiklere dikkat etme, oyun oynama gibi psikomotor beceri gerektiren işlemler yer aldığı için bu gibi etkinliklerin bedensel-kinestetik zekâ alanına hitap ettiği düşünülmektedir.

Kişiler Arası-Sosyal Zekâ Alanındaki Bulgulara Ait Yorumlar ve Etkinlik Örnekleri

Tablo 2’de görüldüğü üzere 218 etkinliğin 50 tanesi kişiler arası-sosyal zekâ alanına hitap etmektedir.

Şekil 9

Kişiler arası-Sosyal Zekâ Alanına Ait Etkinlik Örnekleri

3. Etkinlik

Metinden alınan aşağıdaki paragrafı okuyunuz. Sıra arkadaşınızla iş birliği yaparak Olimpiyat Oyunları için iki slogan üretip yazınız.

Olimpiyat Oyunları'nın sloganı olan "Citius, Altius, Fortius" Türkçede "daha hızlı, daha yüksek, daha güçlü" anlamına geliyor. Bu slogan ilk kez 1924 Paris Olimpiyat Oyunları'nda kullanılmış.

Olimpiyat Oyunları

4. Etkinlik

Sizle ilgili iki soru hazırlayıp arkadaşlarınıza sorunuz. Sorularınızı ve aldığınız doğru cevapları aşağıya yazınız.

1. sorum: _____

Cümler: _____

2. sorum: _____

Cümler: _____

Uyku

7. Etkinlik

"Sonraki Derse Hazırlık" aşamasında sizden istenilen yazıları öğretmeninizin kontrolünde, bir sıranın üzerine, yazılarla görünmeyecek şekilde koyunuz. Ardından sıranın başına gelerek rastgele bir kâğıt seçiniz. Kâğıtta yazılanları okuyarak istenilen özelliklerde bir çocuk yetiştirmek için neler yapılması, nasıl davranılması gerektiği hakkında konuşunuz. Konuşmanızda anlamını yeni öğrendiğiniz kelimeleri kullanınız. Dinleyici arkadaşlarınızla göz teması kurarak beden dilinizi etkili şekilde kullanınız.

Aile-Toplum-Dünya İlişkisi

Kişiler arası-sosyal zekâ; iş birlikli çalışma, insanlarla sözlü ve sözsüz iletişim kurabilme, kendi duygularını anlatabilme ve başkalarıyla empati kurabilme gibi özellikleri içerir. Verilen örneklerde de bu becerilere vurgu yapan ifadeler vardır. Bundan dolayı bu gibi etkinlikler kişiler arası-sosyal zekâ alanı içerisinde değerlendirilmiştir.

Bireysel-Öze Dönük Zekâ Alanındaki Bulgulara Ait Yorumlar ve Etkinlik Örnekleri

Tablo 2'de görüldüğü üzere 218 etkinliğin 16 tanesi bireysel-öze dönük zekâ alanına hitap etmektedir.

Şekil 10

Bireysel- Öze Dönük Zekâ Alanına Ait Etkinlik Örnekleri

1. Etkinlik

Okumanızı aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz.

Ölçütler	Evet	Hayır
Metni akıcı bir biçimde okudum.		
Metni, dudaklarımı oynatmadan sadece gözlerimle takip ederek okudum.		
Okumamda noktalama işaretlerine dikkat ettim.		
Kelimeleri doğru telaffuz ettim.		
Türün özelliklerine uygun okuma yaptım.		
Okumamın sonunda metnin konusunu ve ana fikrini belirledim.		

Cevaplarınızı kontrol ederek eksikliklerinizi gidermek için çalışmalar yapınız. Bu konuda öğretmeninizin yönergelerine uygun hareket ediniz.

Dersimiz: Atatürk

9. Etkinlik

Siz de defterinize, Dede Korkut Hikâyeleri gibi gelenek ve göreneklerinizi anlatan, gelecek nesillere aktarılacak bir hikâye yazınız. Hikâyeyi bitirdikten sonra kendinizi aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz.

Ölçütler	Evet	Hayır
Yazmaya başlamadan önce hikâyemin konusunu ve ana fikrini belirledim.		
Yazmaya başlamadan önce şahıs kadrosu, olay, yer ve zaman gibi unsurları belirledim.		
Hikâyemde noktalama işaretlerini doğru yerlerde kullandım.		
Yazımda "ama, fakat, lakin, ve, ancak" gibi bağlantı ve geçiş ifadelerini doğru yerde kullandım.		
Anlamını yeni öğrendiğim kelimeleri doğru ve yerinde kullandım.		
Yabancı dillerden aldığım, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullandım.		
Yazımı gözden geçirecek yaptığım yanlışları belirleyip düzelttim.		
Yazımı yayımlayarak, okuyarak veya panoya asarak paylaştım.		

*"Hayır" cevaplarınız için öğretmeninizden ve arkadaşlarınızdan yardım alınız.

Dedem Kokut Öyküleri Üzerine

8. Etkinlik

"Sonraki Derse Hazırlık" aşamasında hazırlayarak sınıfa getirdiğiniz fotoğrafları öğretmeninizin kontrolünde tahtaya yapıştırdınız.

Bir zaman makinesi icat ettiğinizi düşününüz. Zaman makinesinde tahtadaki fotoğraflarda bulunan yerlerden hangisine gitmek isterdiniz? Bu yere gitmek istemenizdeki sebepler nelerdir? Arkadaşlarınızla konuşunuz. Konuşmanızda beden dilinizi etkili bir şekilde kullanınız.

10. Etkinlik

Asağıda verilen bir buluşa ait işlem basamaklarını okuyunuz. İşlem basamaklarına uyararak bir buluş yapmanın mümkün olup olmadığı hakkındaki düşüncelerinizi açıklayınız.

1. Düşünün İlginizi çeken ve bilgi sahibi olduğunuz alan ne? Yeni bir ürün icat etmek istyorsanız bilgi birikiminizin olduğu bir alana odaklanmanız gerekir.

2. Bir fikir seçin Olası bütün seçenekleri düşündükten sonra icat için en iyi fikri seçin. Sıra geldi projenin detaylarını düşünmeye. İcadınızın nasıl görünmesini istiyorsunuz? Kafanızdaki imaja göre birkaç taslak çizin ve daha sonra bazı önemli sorulara dikkate alın. Bu ürünü geliştirmek için neler ekleyebilirsiniz? İcadınızı özel yapan şey nedir ve insanlar neden bu ürünü almak istesinler? İcadınızı iyi yapan şey nedir?

Zaman İçinde Gezerken Gördüklerimiz

Bireysel-öze dönük zekâ alanı baskın olan bir birey kendini tanıır. Kendi isteklerinin, ilgi veya ihtiyaçlarının farkındadır. Kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu alır. Metinlerdeki etkinliklerde de öğrencinin öz değerlendirme yapması istenerek veya “İlginizi çeken bilgi sahibi olduğunuz alan ne?” şeklinde sorular sorularak kendisinin farkında olması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu gibi yönleriyle bu etkinliklerin bireysel- öze dönük zekâ alanına hitap ettiği düşünülmektedir.

Doğacı Alanındaki Bulgulara Ait Yorumlar ve Etkinlik Örnekleri

Tablo 2’de görüldüğü üzere 218 etkinliğin 4 tanesi doğacı zekâ alanına hitap etmektedir. Bu zekâ alanına ait etkinliklerin bulunduğu metinler ise şunlardır: Küçük Çam Ağacı, Yıldızlar Gayet Memnun, Dünyanın Beyaz Devleri Buzullar.

Şekil 11

Doğacı Zekâ Alanına Ait Etkinlik Örnekleri

8 Etkinlik

Aşağıda verilen görseli inceleyerek gazete haberini okuyunuz. Haberdeki altı cizgili ifadeleri dikkat ediniz. Altı cizgili ifadelerin önemli noktaları vurgulayıp vurgulamadığını açıklayınız.

Orman yangınları için korkutan tahmin! İşte Türkiye'nin en riskli bölgeleri

Türkiye 2021 yazında orman yangınlarıyla sarıladı. 28 Temmuz 2021'de Antalya'nın Manavgat ilçesinde başlayan ve Türkiye'nin pek çok şehrine yayılan orman yangınına hırsızın yurtdışına kaçması, Başta Akdeniz ve Ege olmak üzere Marmara, Batı Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde 29 ilde çıkan 299 orman yangınında 8 kişi hayatını kaybetti, yüzbinlerce hektar orman küle döndü, büyük hayvan yaşamını yitirdi. Peki, yakın gelecekte Türkiye'yi ne kadar bekliyor? Bu yıl canımız yakın orman yangınları felaketi her yaz yaşanabilir mi?

Başından

b. Ormanlarımız bilinçsiz yapılaşma, erozyon, yangınlar, kontrolsüz kesim gibi birçok sebepten ötürü gün geçtikçe azalıyor. Ormanları korumak bir sorumluluk değil mecburiyettir. “Sönmez Denge Hızır” aşamasında edindiğiniz bilgilerden de faydalanarak sorduğumuz okulları ve daha birçok kaynağı bize sunan ormanları koruyabilmek için neler yapılması gerektiği hakkında bir konuşma yapınız.

Küçük Çam Ağacı

9 Etkinlik

Aşağıdaki bilgileri okuyup görseli inceleyiniz.

“Güneş, yaydığı ısı ve ışık sayesinde canlıların yaşamasını sağlamaktadır. Mevsimlerin oluşumu ve iklimler üzerinde Güneş’in büyük bir etkisi vardır. Fakat güneş ışınları yüksek derecede radyasyon içerir. Bizi bu radyasyondan atmosfer korur. Atmosfer, Güneş’in zararlı ışınlarını süzer. Ayrıca Güneş ışınlarının bir kısmını Dünya’da tutarak Dünya’nın soğumasını engeller. Güneş sistemi içinde bulunan gezegenlerden sadece Dünya yaşanabilir bir atmosfere sahiptir. Çeşitli amaçlarla yakılan ateşler, fabrika ve ev bacalarının dumanları, araçların egzoz gazları havaya zehirli gazların bol miktarda karışmasına neden olur. Bu gazların oluşturduğu hava kirliliği atmosfere ciddi şekilde zarar verir.”

b. Atmosferin önemi ve hava kirliliğinin nasıl önleneyeceği konularında arkadaşlarınızla konuşunuz. Konuşmalarınızda anlamı yeni öğrendiğiniz kelimeleri de kullanmaya özen gösteriniz.

Yıldızlar Gayet Memnun

9 Etkinlik

Ülke topraklarımızın tehdit eden erozyon ve çöleşme tehlikesine dikkat çekmek, kendiliğinden yetişen doğal ormanları korumak, ağaçlandırmaya çalışmaları yaparak topluma ağaç sevgisi aşılamak gibi birçok amacı gerçekleştirmek için kurulan TEMA Vakfına alt aşağıdaki gönüllü formunu inceleyiniz. Siz de bir TEMA gönüllüsü olmak istiyorsanız genel ağ sayfamıza giderek formu uygun şekilde doldurunuz.

UYARI: Formu doldururken acele etmeyiniz. Sizden istenilen bilgileri doğru ve eksiksiz bir şekilde yazınız. Yazınızın okunaklı ve güzel olmasına dikkat ediniz. Formda başka bir taraftan doldurulacak kesimler boy bırakınız. Bu tür etkinliklerde mutlaka bir büyüğünüzün yanınızda olmasına dikkat ediniz.

TEMA VAKFI GÖNÜLLÜ BAŞVURU FORMU (0 - 17 YAŞ)

Formu doldurmadan önce bilgilerinize ulaştığınız ve okunaklı olarak doldurunuz.

Formun Tarifi:
TEMA Vakfında Gönüllü Olmak isteyen TEMA üyelerine tarafından değerlendirilir. Birlikte bulduğumuz fırsatları değerlendiririz.

TEMA Gönüllüsü:
KİMLİK BİLGİLERİ
Ad ve Soyadı: _____ Doğum tarihi: ____/____/____
T.C. Kimlik No: _____ Cinsiyet: Erkek Kadın
E-posta: _____ Cep Telefonu: _____
(Gözetici telefonunuza yazmaya hazır olarak yanına bekletmiş olduğumuz kişilerin yazmasıdır.)
Akkad Adresi: (Bilgi amaçlıdır, adresiniz değiştirilmez ve gönderdiğiniz fotoğraflarınız gizlenmez.) Lütfen eksiksiz doldurunuz.

İyiler

Küçük Çam Ağacı

10 Etkinlik

Aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Görsellerdeki durumların sebeplerini düşününüz? Küresel ısınmanın etkileri ve küresel ısınmayı engellemek için yollar hakkında arkadaşlarınızla konuşunuz. Konuşmalarınızda uygun geçiş ifadeleri kullanınız.

Dünyanın Beyaz Devleri Buzullar

Doğacı zekâyaya sahip kişiler, tabiata karşı duyarlıdır. Tabiattaki varlıkları araştırır ve bitki örtüsünü tanırlar. Bu etkinlikler de çocuğun çevresini araştırmasını ve çevresine duyarlı olmasını sağlama noktasında önemli görülmektedir. Çocuğu küresel ısınma, orman yangını gibi olaylara karşı bilinçlendirmekte ve ülke toprakları, atmosfer gibi konularla çocuğun çevresini tanımasını sağlamaktadır. Etkinliklerin bu gibi yönleriyle doğacı zekâ alanına hitap ettiği söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan okuma metinlerine bağlı etkinliklerin çoklu zekâ kuramına uygunluğuna bakıp okuma etkinliklerinin hangi zekâ alanına hitap ettiğini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada okuma metinlerine bağlı 218 etkinlik incelenmiştir. İncelemeler neticesinde 218 etkinlikten 210 tanesinde sözel/dilsel zekâ alanının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yine bu etkinliklerin 111 tanesinde mantıksal/matematikselsel zekâ, 50 tanesinde kişilerarası/sosyal zekâ, 36 tanesinde görsel/uzamsal zekâ, 15 tanesinde bireysel/öze dönük zekâ, 9 tanesinde kinestetik zekâ ve 4 tanesinde doğacı zekâ alanına yer verilmiştir. Müzikal/ritmik zekâ alanına ise hiç yer verilmemiştir.

Görüldüğü üzere en çok dilsel zekâyâ rastlanmıştır. Bunda “Türkçe” ders kitabının incelenmesinin payı büyüktür. Nitekim Türkçe dersi sözel bir derstir ve dil ile iç içedir. Sözel zekâdan sonra en çok mantıksal, sosyal ve görsel zekâ alanına rastlanmıştır. Etkinliklerde öğrencilerin arkadaşları ile iş birliği kurmaları, onlarla paylaşımında bulunmaları, bağıntı ve ilişki kurmaları ve görsel yorumlamaları bu zekâ alanlarının sayısını artırmıştır. Öğretim programlarında öğrencilerin bilişsel ve sosyal becerilerinin gelişimine vurgu yapılmaktadır (TÜDÖP, 2019). Mantıksal zekânın özelliklerine bakıldığında neden-sonuç ilişkisi kurup düşünme becerisi gerektirdiği için bu yolla öğrencinin bilişsel becerilerini geliştirdiği düşünülebilir. İş birlikli çalışma, düşüncelerini arkadaşlarına anlatma gibi etkinlikler ise sosyal zekâ alanına hitap eder ve bu durum sosyal becerilerin gelişimine katkı sağlayabilir. Yine görsel kullanımı, öğretimde kullanılan duyu organı sayısını artırdığı için bilişsel becerilerin gelişimi için faydalı olabilir. Bütün bu sebeplerden yola çıkılarak okuma etkinliklerinde bahsi geçen zekâ alanlarına diğerlerine göre daha fazla yer verildiği düşünülmektedir. Bireysel, kinestetik ve doğacı zekâ alanlarının diğer zekâ alanlarına göre sayıca az olduğu tespit edilmiştir. Bireysel zekâ alanına ait etkinliklerin az olmasının programların daha çok grup çalışmalarına vurgu yapmasından dolayı, kinestetik ve doğacı zekâ alanlarına az yer verilmesinin ise Türkçe derslerinin psikomotor becerilerden ziyade bilişsel becerileri ölçmeye yönelik olmasından dolayı olduğu düşünülmektedir. İncelenen okuma etkinliklerinde müzikal zekâyâ ise hiç yer verilmemiştir. Alanyazında yer alan birçok çalışma da bu bulguları destekler niteliktedir. Kılıç, Baki ve Bayram (2014), 8. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinliklerin çoklu zekâyâ örtüşme düzeyini incelemişlerdir. Metin etkinliklerinin daha çok sözel zekâ ve mantıksal zekâ ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Diğer zekâ alanlarına ait etkinliklerin ise sınırlı olduğu görülmüştür. Başbayrak ve Örgen Yaşar’ın (2021) 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarını çoklu zekâ kuramı çerçevesinde değerlendirdiği çalışmada en çok yer verilen zekâ alanının büyük farkla dil zekâsı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca en az yer verilen, ihmal edilen zekâ alanının ise bedensel zekâ olduğunu; 6. sınıfta mantıksal, görsel, bedensel ve bireysel zekânın 7. sınıfa göre daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir. Bununla birlikte yayınevlerine göre sosyal zekâ alanında anlamlı fark bulmuşlardır. Yani yayınevlerine göre zekâ alanlarına yer verilme durumunun değişiklik gösterdiği söylenebilir. Güven ve Banaz’ın (2020) Yabancılar Türkçe Öğretiminde kullanılan “İstanbul Yabancılar İçin B1-B2 Setini” çoklu zekâ açısından inceledikleri çalışmalarında her iki seviyede de mantıksal zekâ türünün çokça kullanıldığı tespit edilmiştir. En az doğacı ve görsel zekâ alanı kullanılmıştır. Bireysel ve bedensel zekâ alanına ise hiç yer verilmemiştir. Epçaçan ve Kırbas’ın (2018) MEB tarafından ücretsiz dağıtılan 8. Sınıf Türkçe dersi çalışma kitabını çoklu zekâ kuramı açısından inceledikleri çalışmada 204 metin tahlil edilmiştir. 198 etkinlikle en çok sözel/dilsel zekâ alanına yer verilmiştir. 14 etkinlikle de en az sosyal zekâ alanı kullanılmıştır. Müzikal, bedensel, doğacı zekâ alanına ise hiç yer verilmemiştir. Başbayrak’ın (2022) Bilsen Türkçe Etkinlik Kitabındaki çoklu zekâ alanlarını ve öğrencilerin çoklu zekâ alanlarıyla uyumunu belirlediği çalışmada en fazla dil zekâsına yer verildiği ve doğacı zekânın diğerlerine göre daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin mantıksal ve dilsel zekâ alanlarının baskın; müzikal zekâ oranlarının ise düşük olduğu belirlenmiştir. Keskin ve Yeşilyurt’un (2019) Yabancılar Türkçe Öğretiminde kullanılan Yediiklim Türkçe Öğretim Seti’ni çoklu zekâ kuramı açısından inceledikleri çalışmada en çok sözel/dilsel zekâ alanının kullanıldığı ve zekâ alanlarının kitaplara eşit ölçüde dağıtılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İnan’ın (2015) ilkokullarda Türkçe dersinde kullanılan metinleri çoklu zekâ kuramı açısından incelediği çalışmasında ise zekâ alanlarına yer verildiği ancak hepsinin bulunmadığı; ağırlıklı olarak sözel, görsel, içsel ve sosyal zekâ alanlarına yer verildiği saptanmıştır. Başbayrak (2021), 2019-2020 öğretim yılında okutulan 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarını çoklu zekâ kuramı ve öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirmiştir. En çok dilsel zekâ alanına yer verildiği ve bedensel zekânın en çok ihmal edilen zekâ alanı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkçe dışındaki diğer alanlarda yapılan çalışmalara bakıldığı zaman da okuma etkinliklerinde olduğu gibi zekâ alanlarının diğer değişkenlere eşit bir şekilde dağıtılmadığı görülmektedir. Küçük vd.

(2022) iletişim ve çoklu zekâ kuramı (ÇZK) bağlamında 6. sınıf Fen Bilimleri ders kitabını incelemiştir. Araştırmalarının sonucunda her üniteye en az 6 farklı çoklu zekâ alt boyutuna değinildiğini belirlemişlerdir. Yine ÇZK destekli Fen eğitiminin ÇZK destekli olmayan eğitime göre akademik başarıyı olumlu yönde daha çok etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Koyuncuoğlu ve Kaya (2020) 6. sınıf Fen Bilimleri ders kitabını çoklu zekâ kuramı bağlamında inceledikleri çalışmalarında en çok bedensel ve görsel zekâ alanına ait temaların olduğunu tespit etmişlerdir. Daha sonra sırasıyla matematiksel, sözel, doğacı, sosyal, içsel zekâ alanlarının yer aldığını söylemişlerdir. Girgin ve Aslan'ın (2021) 8. Sınıf Fen Bilgisi ders kitabı etkinliklerini çoklu zekâ bağlamında inceledikleri çalışmalarında en çok bedensel, görsel ve mantıksal zekâ alanlarına yer verildiği görülmüştür. Sosyal, doğacı, içsel zekâyâ sınırlı sayıda rastlanmıştır. Müzikal zekâyâ ise hiç yer verilmemiştir. Farklı yıllarda yapılmış bu çalışmalara bakıldığında çoğunlukla aynı sonuçlara ulaşıldığı ve bahsedilen sorunların tekrarlandığı görülmektedir.

Literatürde Türkçe Eğitimi alanında çoklu zekâ alanlarının tespitine yönelik yapılan çalışmalarda dilsel zekâ alanının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Diğerlerine oranla müzikal, doğacı ve bedensel zekâ alanlarının bütün çalışmalar içinde azlığına vurgu yapılmıştır. Fen Bilimleri ile ilgili yapılan çalışmalarda ise en çok bedensel, görsel ve mantıksal zekâ alanlarına yer verilmiştir. İster Türkçe ister Fen Bilimleri olsun birtakım zekâ alanlarının diğerlerine göre baskın olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ihmal edilen zekâ alanlarının varlığı göze çarpmaktadır. Bu kurama göre her bireyde bazı zekâ alanları baskın olabilir ama hepsinin geliştirilmesi gerekir. Çünkü her birey bu zekâ alanlarının özelliklerine az veya çok olmak üzere sahiptir. Bu alanların geliştirilmesi bireyin gelişimini sağlama noktasında önemlidir. Kuşdemir Kayıran (2007) çoklu zekâ kuramı (ÇZK) destekli kubaşık öğrenmenin Türkçe dersindeki tutum ve okuduğunu anlamaya yönelik akademik başarı üzerindeki etkisini incelediği çalışmada öğrencilerin ÇZK destekli kubaşık öğrenme yöntemi sayesinde Türkçe derslerini daha çok sevdiklerini ve derse katılmak istediklerini söylemişlerdir. Yine bu yöntem başarılarının artmasını sağlamıştır. Çoklu zekâ kuramına dayalı etkinlikler birden fazla duyuyu harekete geçirdiği için öğrenmelerin kalıcılığında etkili olacağı düşünülmektedir. Nitekim Aydoğan (2006) 7. sınıf matematik derslerinde çoklu zekâ kuramının öğrenmeye ve öğrenmede kalıcılığa etkisini ölçtüğü çalışmada bu kuramın etkili ve başarılı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlardan yola çıkılarak şu öneriye yer verilebilir:

- Ders kitaplarında yer alacak etkinliklerin geçmişte yapılmış olanların ötesine geçmesini sağlamak amacıyla etkinliklerde hiç bulunmayan veya az bulunan zekâ alanları tespit edilip tüm alanlara eşit oranda yer verilmelidir. Yine bu etkinlikleri hazırlarken web 2.0 veya yapay zekâ gibi teknolojilerden yararlanılabilir. Örneğin; müzikal zekâyı geliştirmek için şarkı yazma çalışmaları vb. yaptırılabilir. Beethoven.ai gibi teknolojiler bu amaçla kullanılabilir. Nitekim öğretim programlarında teknoloji kullanımına sıkça yer verilmiştir. Böylece daha fazla duyuya hitap edilip çoklu zekâ kuramının da desteklediği bireysel farklılıklar ön plana çıkarılabilir. 2019 TUDÖP'te teknolojik araçların kullanımına ilişkin şu şekilde ifadeler yer almaktadır:

Şekil 12

2019 TUDÖP'te Teknoloji Kullanımına İlişkin İfadeler

Öğrenme öğretme sürecinde mümkün olduğunca bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılmalıdır. Bu teknolojilerin kullanılması, öğretim stratejilerini zenginleştirirken aynı zamanda öğrencilerin öğrenmelerini destekleyecektir. Öğrenciler verileri toplama, organize etme ve sınıflamada, elde ettikleri bulguları yazma, düzenleme ve sunmada bilgisayar programlarından yararlanmaları için teşvik edilmelidir.

Dersin işlenişinde ve uygulamalarda görsel iletişim araçlarına yer verilmeli; slayt, bilgisayar, televizyon, etkileşimli tahta, internet, EBA içerikleri vb. etkin olarak kullanılmalıdır. Teknolojik araç ve gereçler kullanılırken gizlilik, bütünlük ve erişilebilirlik göz önüne alınmalı ve internetin güvenli kullanımı konusunda gerekli uyarılar yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır. Dijital kaynakların, özellikle internette indirilen materyallerin kullanımında intihal yapılmamalı, etik kurallara ve telif haklarına uyulmalıdır.

Çalışma Önerisine Uygun İki Etkinlik Örneği

Bu bölümde çalışmanın önerisine uygun iki etkinlik örneğine yer verilmiştir. Bu örnekler bulgulara tespit edilmeyen müzikal zekâ alanına ve yine sayıca az olarak belirlenen görsel zekâ alanına hitap etmektedir. Etkinlikler incelenen ders kitabında bulunan “Küçük Çam Ağacı” metnine göre hazırlanmıştır.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Bu çalışma “Etik Kurul Belgesi” gerektirmediği için herhangi bir izin alınmamıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranları Beyanı

Araştırmanın tüm aşamalarında iki yazar da eşit katkıda bulunmuştur.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Yazarların araştırma sürecine dair belirteceği bir destek veya teşekkür beyanı bulunmamaktadır.

Çatışma Beyanı

Yazarların araştırma ile ilgili bir çatışma beyanı bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Akyol, H. (2019). *Türkçe il okuma yazma öğretimi* (17. baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Arıcı, B. & Urgan, S. (2021). Filimsilerin çoklu zekâ destekli Türkçe dersi sunumu ile öğretimi. *Social sciences studies journal (SSSJournal)*, 7(82), 1959-1966. <http://dx.doi.org/10.26449/sss.3151>
- Armstrong, T. (2003). *The multiple intelligences of reading and writing*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Armstrong, T. (2009). *Multiple intelligences in the classroom* (Third Edition). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Ayaydın, A. (2009). Eğitimde çoklu zekâ yansımaları ve görsel sanatlar. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* (13), 52-62. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47954/606730>
- Aydın, E., Erol, S., Kaya, M. (2020). Eleştirel okuma yönteminin okuduğunu anlamaya etkisi. *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 141-150. https://cukar.org/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=43374

- Aydoğan, B. (2006). *İlköğretim yedinci sınıf matematik derslerinde çoklu zekâ kuramının öğrenmeye, öğrenmede kalıcılığa ve matematiğe olan öğrenci ve öğretmen görüşlerine etkisi* (Tez No. 184094) [Yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aytaş, G. (2005). Okuma eğitimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 461-470. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tebd/issue/26122/275180>
- Başbayrak, M. & Öрге Yaşar, F. (2021). 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının çoklu zekâ kuramına çerçevesinde değerlendirilmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(69), 1066-1077. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2417>
- Başbayrak, M. (2021). *2019-2020 öğretim yılında okutulan 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerin çoklu zekâ kuramı ve öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi* (Tez No.658819) [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Başbayrak, M. (2022). BİLSEM Türkçe etkinlik kitabındaki çoklu zekâ alanlarının BİLSEM'deki öğrencilerin çoklu zekâ alanlarıyla uyumu. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(84), 1230-1238. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3103>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, E.A., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2020). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (29. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Chou, M. Cheng, J. & Cheng, Y. (2016). Operating classroom aesthetic reading environment to raise children's reading motivation. *Universal journal of educational research*, 4(1), 81-97. <https://doi.org/10.13189/ujer.2016.040111>
- Çuhadar, C. (2017). Müziksel zekâ. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(3), 1-12. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/33225/369434>
- Davis, K., Christodoulou, J., Seider, S. & Gardner, H. (2011). The theory of multiple intelligences. *in r.j. sternberg & s.b. kaufman (eds.), cambridge handbook of intelligence (pp. 485-503). Cambridge, uk; new york: cambridge university press.* https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2982593
- Epçaçan, C. & Kırbaş, A. (2018). Türkçe ders kitabı etkinliklerinin çoklu zekâ temelli öğretim açısından değerlendirilmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, (76), 57-78. <https://www.acarindex.com/pdfs/190532>
- Epçaçan, C. (2013). Çoklu zekâ kuramına dayalı öğretim uygulamalarının öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerine etkisi. *Electronic Turkish Studies*, 8(1). <https://turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=4336>
- Epçaçan, C. (2018). Okuduğunu anlama becerisinin gelişiminde özetleme tekniğinin etkisi üzerine bir değerlendirme. *Ekev Akademi Dergisi*, (74), 11-30. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosekev/issue/71454/1149183>
- Ford, D. M. (2000). A study of the effects of implementation of multiple intelligence techniques and integrated thematic instruction on seventh grade students. [Unpublished ph.d. thesis]. Saint Louis University.
- Girgin, S. & Aslan, S. N. (2021, 1-2 Ağustos). *İlköğretim 8. sınıf Fen Bilgisi ders kitabı etkinliklerinin çoklu zekâ kuramına göre incelenmesi* [Sözlü Sunum]. 4. Ulusal Disiplinler Arası Bilimsel Çalışmalar Kongresi, Ankara, Türkiye.
- Güneş, F. (2021). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller* (9. baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Güven, A. & Banaz, E. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarının çoklu zekâ kuramına açısından incelenmesi (İstanbul Yabancılar İçin Türkçe b1-b2 kitap seti örneği). *International*

Journal of Languages' Education and Teaching, 8(2), 44-52.
<https://doi.org/10.29228/ijlet.43225>

- İnan, G. (2015), *İlkokullarda Türkçe dersinde kullanılan metinlerin çoklu zekâ kuramına açısından incelenmesi* (Tez No. 394847) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Karasar, N. (2023). *Bilimsel araştırma yöntemi* (38. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karatay, H. (2021). *Okuma eğitimi kuram ve uygulama* (4. baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kardaş, M. N. & Tunagür, M. (2020). Okuma eğitimiyle ilgili temel bilgiler. M. Kaya & M. N. Kardaş (Ed.), *Okuma eğitimi* (ss. 1-25) içinde. Pegem Akademi.
- Kardaş, M. N. (2020). Okuma ve okuduğunu anlamının önündeki engeller. M. Kaya & M. N. Kardaş (Ed.), *Okuma eğitimi* (ss. 101-125) içinde. Pegem Akademi.
- Keskin, H., & Yeşilyurt, E. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan yedi iklim Türkçe öğretim setinin çoklu zekâ kuramına açısından incelenmesi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-18. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kebd/issue/67223/1049139>
- Kılıç, L. K., Baki, Y., & Bayram, B. (2014). Ortaokul 8. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitabındaki etkinliklerin çoklu zekâ kuramına ile örtüşme düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(2), 72-89. <https://www.anadiliegitimi.com/tr/pub/issue/1354/15980>
- Koyuncuoğlu, A., & Kaya, Z. (2020). 6.sınıf fen bilimleri kitabının çoklu zekâ kuramına göre incelenmesi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 19-45. <https://doi.org/10.31463/aicusbed.676683>
- Kuşdemir Kayıran, B. (2007). *Çoklu zekâ kuramı destekli kubaşık öğrenme yönteminin Türkçe dersine ilişkin tutum ve okuduğunu anlamaya yönelik akademik başarı üzerindeki etkisi* (Tez No. 220591) [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Küçük, M., Balık, V. M., Akdoğan, A., & Aslan, E. (2022). İletişim ve çoklu zekâ kapsamında ortaokul 5. sınıf fen bilgisi ders kitabı incelemesi. *The Journal of Social Sciences*, (61), 526-538. <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.66551>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663>
- Özçelik, E., Özçelik, Ş., & Baştürk, N. O. (2024). Ortaokul 5. sınıf seçmeli okuma becerileri dersi ders kitabı metin etkinlik sorularının çoklu zekâ alanlarına göre sınıflandırılması. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 4(1), 16-35. <https://uleder.com/index.php/uleder/article/view/403>
- Sivrikaya, A. H. (2010). Eğitimde çoklu zekâ kuramı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(45), 123-132. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisosbd/issue/36408/411830>
- Sözen, N. (2022). Okuma akıcılığı anlama becerilerinin geliştirilmesinde okuma stratejileri ve yöntemler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 9(4), 141-160. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/73282/1166921>
- Şahin, A. & Aktar, S. (2020). Okuma becerisinin geliştirilmesi. M. Kaya & M. N. Kardaş (Ed.), *Okuma eğitimi* (ss. 151-174) içinde. Pegem Akademi.
- Şahin, F. & Çakır, R. (2018). Çoklu ortam materyallerinin okuma-yazma güçlüğü çeken öğrencilerin okuma yazma becerileri üzerinde etkisi. *Journal of Instructional Technologies and Teacher Education*, 7(2), 75-90. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jitte/issue/41978/467460>

- Tanju, E. H. (2010). Çocuklarda kitap okuma alışkanlığına genel bir bakış. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 6(22), 30-39. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21100/227236>
- Teele, Sue. (2004). *Multiple intelligences perspective*. United States of America: Corwin Press.
- Yağcı, Z. (2006). *Çoklu zekâ kuramının ilköğretim altıncı sınıf fen bilgisi öğretiminde öğrenci başarısına etkisi* (Tez No. 177941) [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M. (2013). Adaptation of the motivation to read profile to Turkish. *International Journal of Academic Research*, 5(4), 196-199. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2002567>